ПСИХОЛОГИЯ ОБЩЕНИЯ

ПОНЯТИЕ ОБ ОБЩЕНИИ

Общение – это многоплановый процесс развития контактов между людьми, порождаемый потребностями совместной деятельности

Роль общения в жизни человека.

Если бы с рождения человек был лишен возможности общаться с людьми, он никогда не стал бы цивилизованным, культурно и нравственно развитым гражданином, был бы до конца жизни обречен оставаться полуживотным, лишь внешне, анатомо-физиологически напоминающим человека. Об этом свидетельствуют многочисленные факты, описанные в литературе и показывающие, что, будучи лишенным общения с себе подобными, человеческий индивид, даже если он, как организм, вполне сохранен, тем не менее остается биологическим существом в своем психическом развитии. В качестве примера можно привести состояния людей, которых время от времени находят среди зверей и которые длительный период, особенно в детстве, жили в изоляции от цивилизованных людей или, уже будучи взрослыми, в результате несчастного случая оказались в одиночестве, надолго изолированными от себе подобных (например, после кораблекрушения).

ДЕТИ-МАУГЛИ
DataLife Engine
DLE-NEWS.RU

Особенно большое значение для психического развития ребенка имеет его общение со взрослыми на ранних этапах онтогенеза. В это время все свои человеческие, психические и поведенческие качества он приобретает почти исключительно через общение, так как вплоть до начала обучения в школе, а еще более определенно – до наступления подросткового возраста, он лишен способности к самообразованию и самовоспитанию.

Психическое развитие ребенка начинается с общения. Это первый вид социальной активности, который возникает в онтогенезе и благодаря которому младенец получает необходимую для его развития информацию. Что же касается предметной деятельности, которая также выступает как условие и средство психического развития, то она появляется гораздо позже – на втором, третьем году жизни.

Анықтама

Қарым-қатынас дегеніміз бірігіп іс-әрекет ету қажеттіліктерінен туындайтын, адамдар арасындағы байланыс – қатынастарының дамуының көп жоспарлы үрдісі

Виды общения по опосредованности:

Прямое общение строиться на основе личных контактов и непосредственного восприятия друг другом общающихся людей в самом акте общения (например, телесные контакты, беседы людей друг с другом и т. д.)

Непосредственное общение – происходит с помощью естественных органов, данных живому существу природой: руки, голова, туловище, голосовые связки и т. п.

Опосредствованное общение – связано с использованием специальных средств и орудий для организации общения и обмена информацией (природных (палка, брошенный камень, след на земле и т. д.) или культурных предметов (знаковые системы, записи символов на различных носителях, печать, радио, телевидение и т. п.)

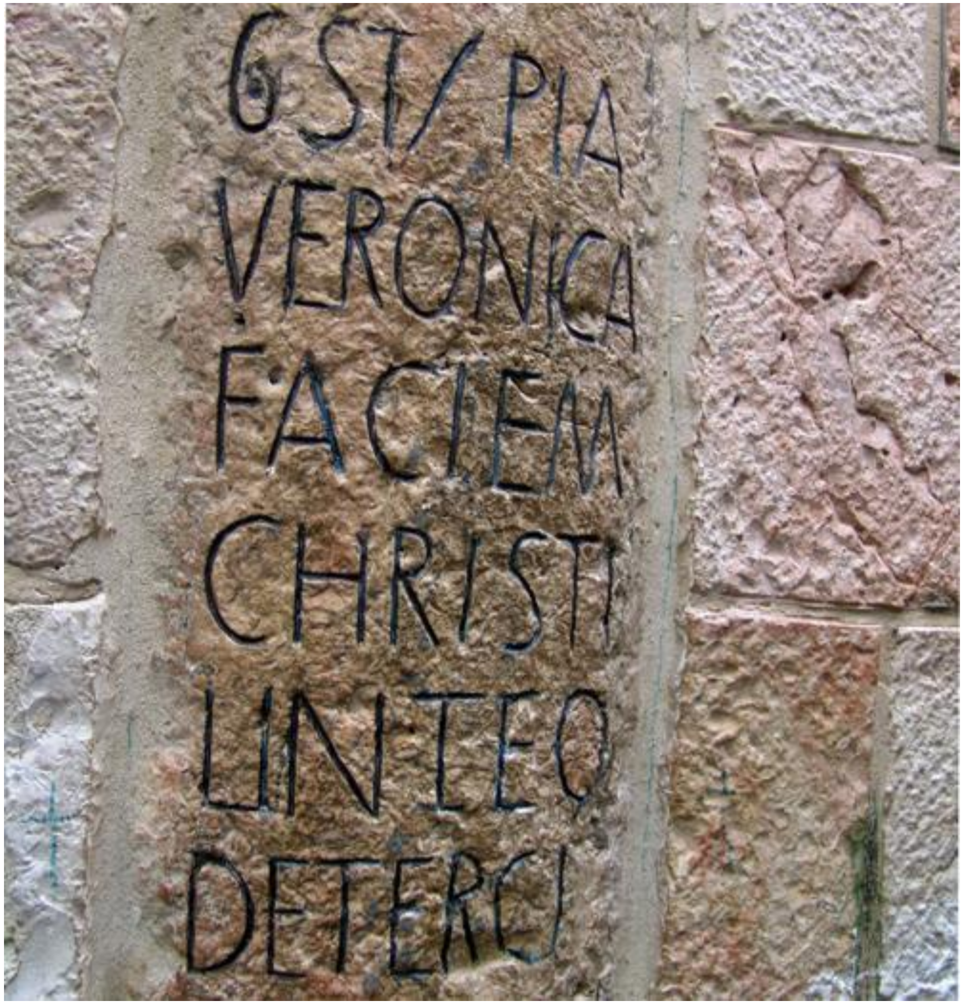
6 ST/ PIA
VERONICA
FACIEM
CHRISTI
LINTEO
DETERG

Косвенное общение происходит через посредников, которыми могут быть другие люди (например, переговоры между конфликтующими сторонами на межгосударственном, межнациональном, групповом, семейном уровнях)

Виды общения по средствам:

Вербальное общение осуществляется посредством речи и является прерогативой человека. Оно предоставляет человеку широкие коммуникативные возможности и гораздо богаче всех видов и форм невербального общения, хотя в жизни не может

Невербальное общение происходит с помощью мимики, жестов и пантомимики, через прямые сенсорные или телесные контакты (тактильные, зрительные, слуховые, обонятельные и другие ощущения и образы, получаемые от другого лица).

Фатические общение (от лат. fatuus — глупый) — бессодержательное общение, использующее коммуникативные средства исключительно с целью поддержания самого процесса общения.

Фатическая речь включает главным образом сферу бытового диалогического общения, «пустую» болтовню, праздноречевые жанры, а также речевой этикет.

Целевое – это общение, которое само по себе служит средством удовлетворения специфической потребности, в данном случае потребности в общении.

Деятельностное (обмен умениями, навыками, действиями)
Материальное (обмен продуктами и предметами деятельности)
СОДЕРЖАТЕЛЬНАЯ СТОРОНА ОБЩЕНИЯ
Когнитивное (обмен знаниями)
Мотивационное (взаимный обмен мотивами , потребностями, целями, интересами, побуждениями)
Кондиционное (обмен физиологическими или психическими состояниями)

Коммуникативті актілердің өту ұзақтығына байланысты

- қысқа мерзімді
- ұзақ мерзімді

Аяқталу дәрежесі бойынша

- аяқталған
- үзілген

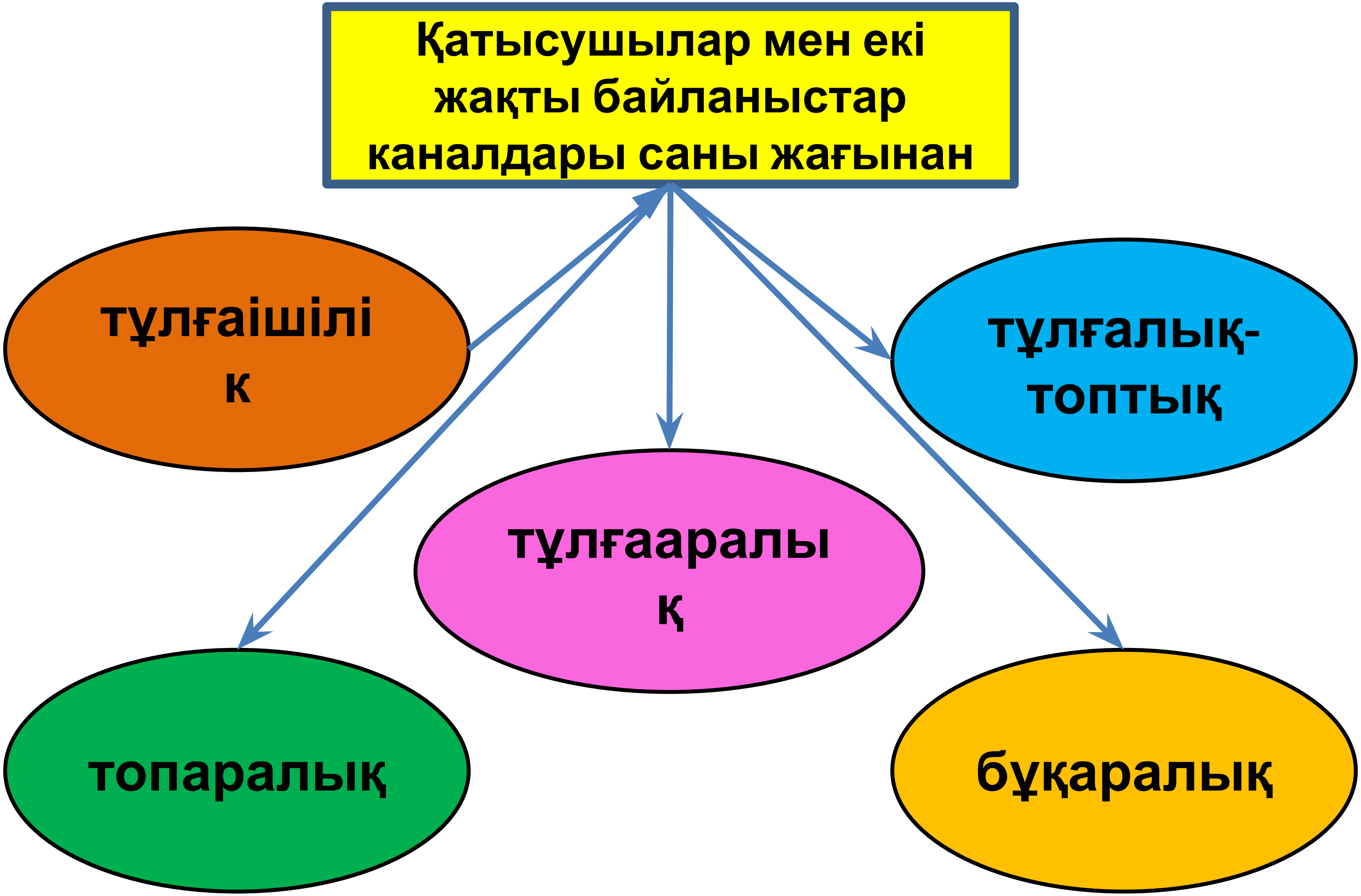
Қатысушылар мен екі жақты байланыстар каналдары саны жағынан
тұлғаішілік
тұлғалық-топтық
тұлғааралық
топаралық
бұқаралық

А.В.Петровский

М.Г. Ярошевский

Қарым-қатынас – бірлескен іс-әрекет қа-жеттіліктерінен туындайтын, кем дегенде үш – коммуникация, интеракция және әлеуметтік перцепция – урдістерінен тұратын, адамдар және топтар арасында байланыс орнататын, әрі оны дамытатын күрделі көп жоспарлы үрдіс.

Қарым-қатынастың компоненттік құрылымы

- Коммуникативті (ақпарат алмасу)
- Интерактивті (әрекеттермен алмасу)
- Перцептивті (серіктесті қабылдау және түсіну)

Қарым-қатынастың қызметтері

Бірінші қызметі. ***Қарым-қатынас адам мәнінің болу мен көріну формасы болып табылады.*** **Бұл біздің бойымыздағы нағыз шынайы адамилық қарым-қатынас процесінде және соның арқасында танылады.**

«Тек адам мен адам өзара әрекеттескенде және қарым-қатынасқа түскенде ғана «адам адамға», өзгелерге, сондай-ақ, өзіне ашылады».

«Адамның Әлемге қатынасы оның басқа адамдарға қатынасымен жанамаланған» - деген ойына «жағдайдан жоғары белсенділікке» жүргізілген тәжірибе нәтижесі жақсы мысал бола алады.

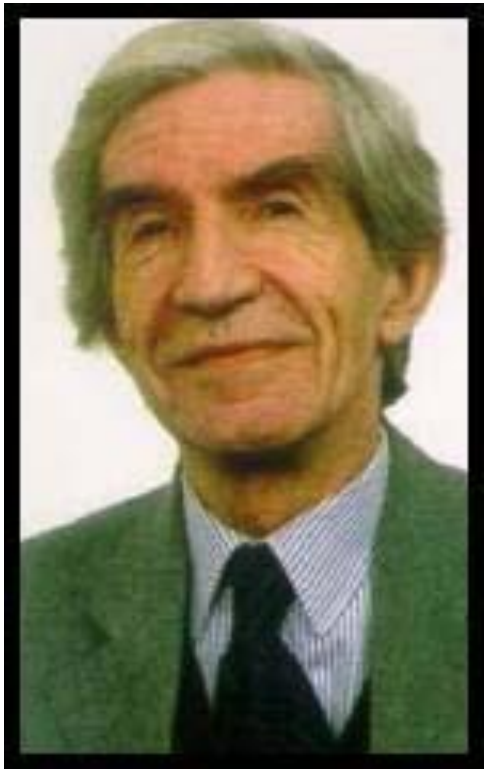

А.А. Леонтьев

Эксперимент. Бір жағынан айна арқылы бақылауға болатын бөлмеде сатылар, таяқшалар, орындықтар, үлкен кубтар, т.б. бар. Жоғары жақта банан немесе кәмпит ілінген. Бөлмеге 3 жастағы баланы кіргізіп: «Осы жерде бола тұр. Не істегің келсе, соны жасай бер» - дейді. Жалғыз қалған бала маймылдың баласына ұқсас тәтті дәмді алу үшін секіреді, таяқшамен түсіруге тырысады. Сонан соң аздап ойланып, бөлмедегі заттардан құрылым тұрғызып, өз мақсатына жетеді. 7 жастағы балалар бөлмеге кіргенде бірден құрылым тұрғызып, тәтті дәмді алады.
Енді бөлмеге бірден екі баланы кіргізеді: 3 жасар бала бөл-меде болған, ал 7 жасар бала бірінші рет кіреді. Тәжірибе жүргізу-ші: «Қазір сенің кезегің. Бірақ мына балақайды алып кетуге әлі кел-ген жоқ. Ол тыныш отыра тұрсын. Ал сен не істегің келсе, соны іс-тей бер», - дейді. Жүргізуші шығып кеткен соң қызықты оқиға бола бастайды. Үлкен бала өзін қызықты ұстайды, ол бананды алуға асықпайды, бірнәрселерді айтып күбірлейді, ойланады... Осындай жағдайда, бұрын бөлмеде болған балақай (тәжірибесі бар ғой, ақылды ғой, ал мына бала түйсіксіз бе, қалай?) көп уақытқа шыдамай кеңес беріп, тәжірибесімен бөлісе бастайды. Ал, ол қандай жауап естиді дейсіз ғой: **«Ондайды әркім де жасай**

Адам өз-өзімен жалғыз қалғанда, оған көп жағдайда биологиялық тұрғыдағы мақсатқа сай белсенділік толық жеткілікті (ниеттенді – бананды жеді). Ал, басқалардың көзінше – нақты немесе идеалды түрде – адам биологиялық тұрғыдағы аса белсенді әрекеттерге қабілетті болады. Жағдайдан жоғары белсенділік феномені дегеніміз осы. Термин қолайсыз, алайда мәні жағынан, өте дұрыс.

Бір адам «Мені» басқа «Менмен» қарым-қатынасқа түскенде оған биологиялық мақсаттылықтың шеңберлері тар болады, онда даралық, қайталанбастық, бірегейлік деп аталатын шығармашылық, шексіз күштер мен тілектер оянады. Балаларға жүргізілген тәжірибелер өте көрнекті. Ал ересектерге байланысты анағұрлым күрделірек болады. Алайда, дәл осы қарым-қатынас – нақты немесе ойша түрдегі – адам бойында нағыз шынайы адамилықты оятуға мүмкіндік береді.

Екінші қызметі. ***Қарым-қатынас адамдардың ұжымдық іс-әрекетінде коммуникативті-байланыстырушы рөл атқарады.*** **Қарым-қатынастың, ең алдымен таңбалық, сөздік формалардың генетикалық түп-тамыры - бірлескен практикалық іс-әрекетте. Ол - мұндай іс-әрекеттің табысты болуының маңызды шарты. Сірә, бұл қарым-қатынастың генетикалық тұрғыдағы алғашқы қызметі. Адамдардың оны жоғары бағалайтындығы да сөзсіз. Қалай болғанда да, қарым-қатынастың коммуникативті қызметті лайықты атқара алмаған кездері де болатындығы мен болғандығы жөніндегі (Вавилон мұнарасы жайлы) аңыз бар екені белгілі**

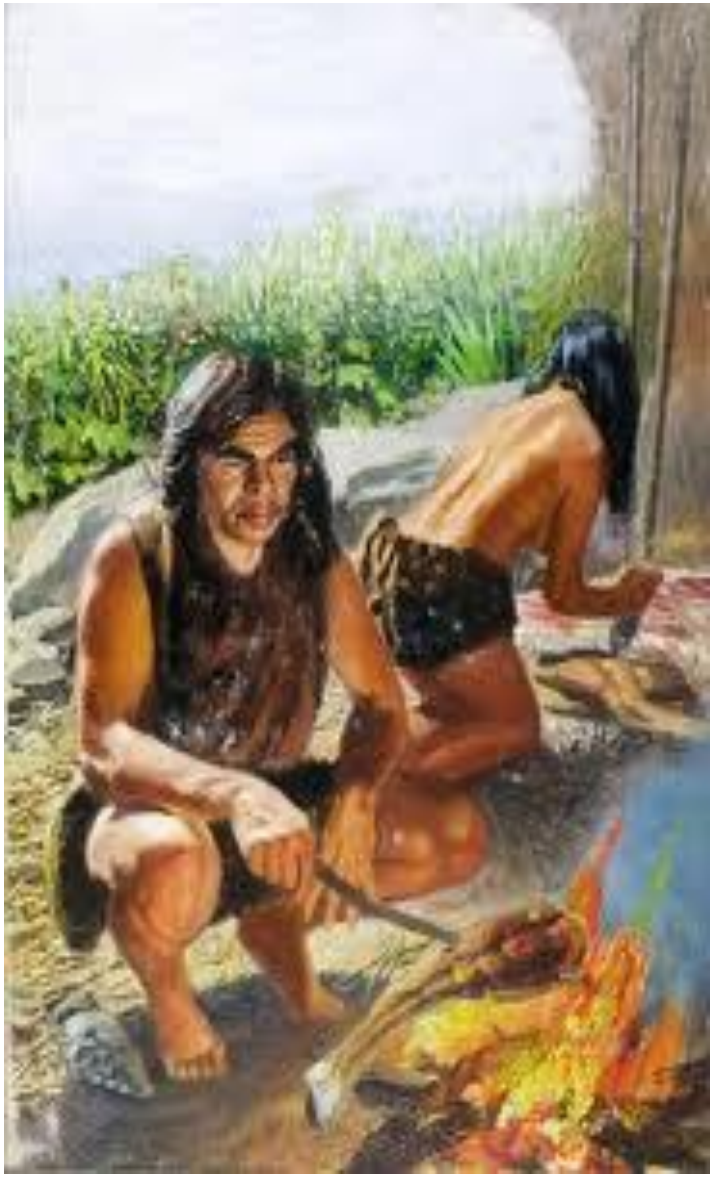

«Бүкіл жер бетінде бір ғана тіл болды». Бұл – ұлы күш, ол адамдарды маңызды ортақ іске – Вавилон қаласын және Вавилон қаласының мұнарасын тұрғызуға итермеледі. Оларда: «...өзімізге қала және биіктігі аспанмен таласатын мұнара тұрғызамыз және бүкіл жер бетіне тарамай тұрып атымызды шығарамыз» деген мен-мендік пайда болды. Міне, саған – жаза. Вавилон мұнарасын тұрғызу мәселесін шешу үшін Египеттің топан суы да, індеті де, қара түнегі де қажет болмады: Құдай келді де адамзат тілдерін араластырып, шатастырып жіберді.

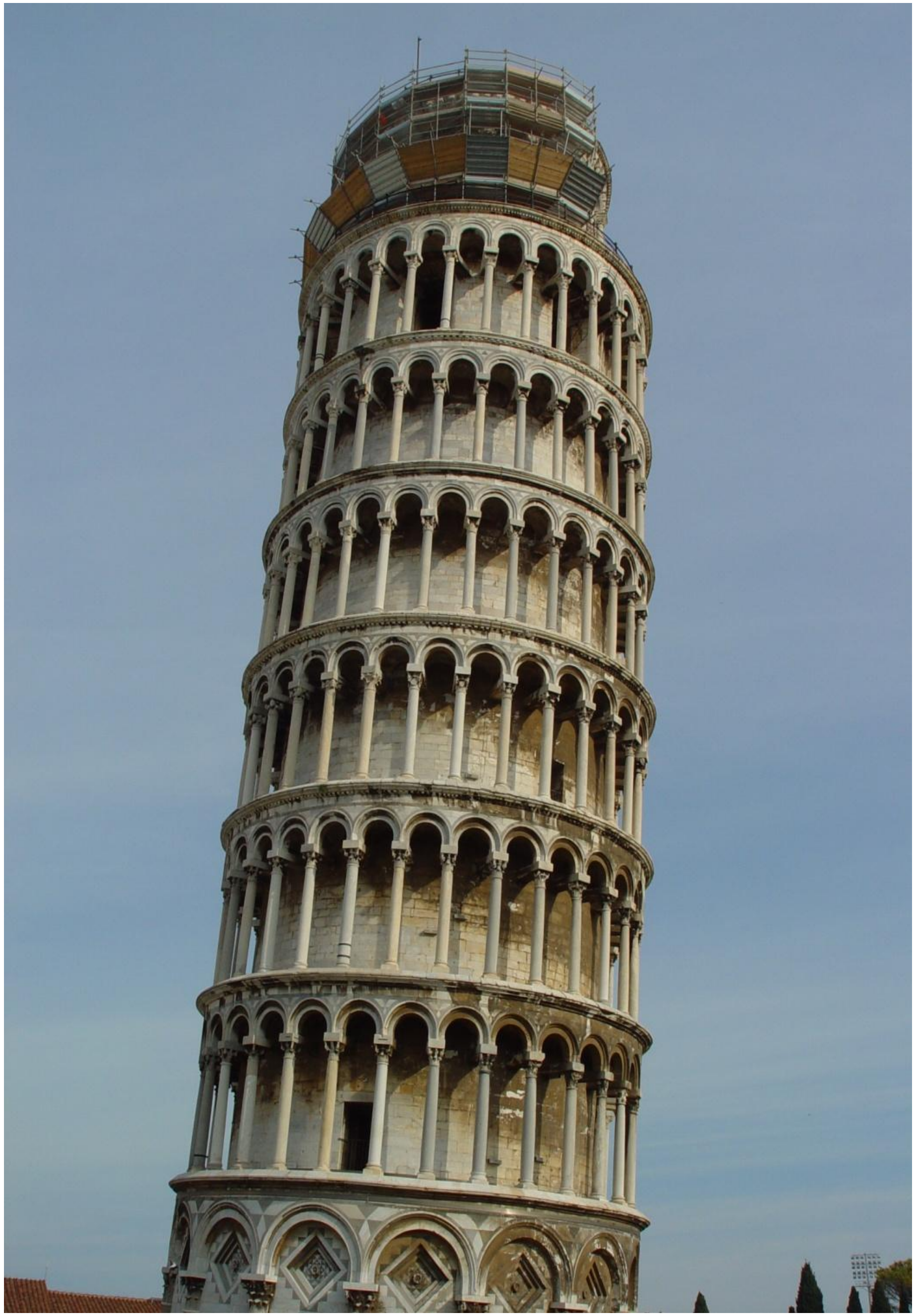

Таңертең оянған құрылысшылар да, олардың әйелдері мен балалары да бір-бірін түсіне алмай қалғандықтарын ұқты. Ендігі жерде қайдағы құрылыс! Келісімге келуге мүмкіндік жоқ, ортақ іс-әрекет жоқ, тек қалғаны - қорқыныш қана. Біз көбінесе түсінбеген нәрселерімізден қауіптенеміз. Міне, Вавилон тұрғындары да, тіпті, бір-біріне ең жақын дегендері де бір-бірінен қорқа бастады және енді туысқандықтарына, рухани жақындықта-рына байланысты емес, тілдерінің жақындықтарына, ұқсастықта-рына қарай шағын топқа біріге бастады. «Құдай оларды бүкіл жер бетіне тоз-тоз қылып шашыратып жіберді...». Ал адамдардың өзде-рі де ыдырауға талпынды, өйткені, мен кімді жақсы түсінемін – бұл «БІЗ», ал кімді түсінбеймін – «ОЛАР». Егер БІЗ бен ОЛАРДЫҢ арасында таулар, теңіздер мен адам өте алмайтын ну жыныстар болса, жақсы болар еді. Олардың ойында не бар екенін кім біліпті!

Үшінші қызметі. ***Қарым-қатынас - адамның өмірлік маңызды қажеттілігі, аман-есен жеке-даралық өмір сүруінің шарты.***

Ол адамның психикалық келбетінің қалыптасуы мен өзгеруі-нің маңызды шарты болып табылады. Көптеген зерттеушілердің пі-кірінше, баланың мінез-құлқы, іс-әрекеті мен әлемге және өзіне де-ген қатынасы айтарлықтай деңгейде, оның ересектермен қарым-қа-тынасымен анықталады. Д.Б. Эльконинннің айтуынша: «Бала - бұл әрдайым екі адам - Ол және Ересек». Бала мен ересектің өзара әре-кеттесуінің сыртқы формалары бірте-бірте ішкі психикалық қыз-меттер мен процестерге, сондай-ақ, баланың дербес ырықты сырт-қы іс-әрекетіне

Онтогенездің алғашқы кезеңдерінде қарым-қатынас балалар үшін өмірлік, өмір сүрушілік қызмет атқарады. Орта ғасырда-ақ, бұл жөнінде бір испан епископы қамқорлық үйлерінің жай-күйін сипаттай келе былай деп айтқан екен: «... балалар үйінде балалар зеріге бастайды және құса болғандықтан өледі»

Біршама басқа мысал: балабақшаға баратын бала. Ол неліктен ауыра бастайды? Мәселе міндетіне селқос қарайтын қызметкерлердің желдеткіштерді ашпай қалуында емес, «анам мені енді жақсы көрмейді» деген сезімнің салдарынан пайда болатын иммунитеттің төмендеп кетуінде.

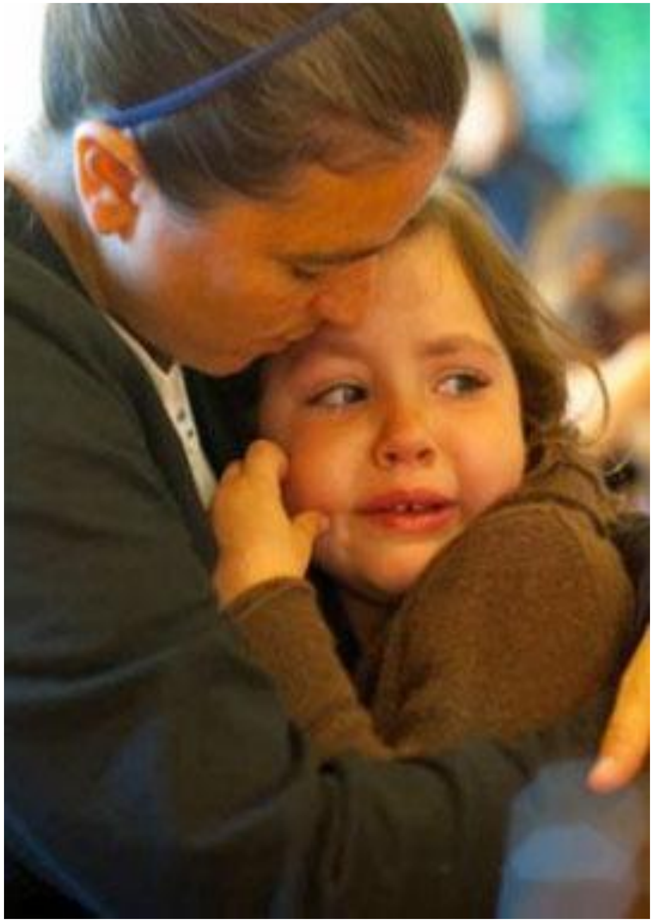

Қарым-қатынастың өмірлік маңызды мәні, келесі мысалда айқын көрініс табады.

Өткен ғасырдың отызыншы жылдарында АҚШ-та ауруы қатты, дауасы аз аурумен ауыратын балаларды емдейтін екі клиникада тәжірибе жүргізілді. Екі клиникадағы жағдай да бірдей болды: бі-лікті маман, жақсы күтім, алайда олардың бір-бірінен бір ерекше-лігі бар: бір ауруханада балалардың туысқандарымен кездесуіне рұқсат етілмеді - инфекция жұқтырудан қауіптенді, ал екіншісінде тәртіп сақталмады, белгілі-бір уақытта арнайы бөлмеге отбасы мү-шелері жіберіліп тұрды. Бұл бөлмеде олар баламен біршама ойнап немесе әңгімелесуге мүмкіндік алды. Бірнеше айдан соң емдеу нә-тижелерінің көрсеткіштері салыстырылды. Бірінші бөлімшеде дәрігерлердің қолдан келгенше тырысып баққандарына қарамастан, өлім коэффициенті үштен бірге жақындады. Дәл сондай құралдар мен әдістердің көмегімен емделген балалар жайғасқан екінші бө-лімшеде, бұл уақыт ішінде бірде-бір бала шетінеген жоқ. Сөздің тура мағынасында айтқанда, олардың аман қалуына жақындарымен және өздеріне қымбат адамдармен қарым-қатынасқа түсуі көмек-тесті. Бұдан байқайтынымыз, қарым-қатынас иммунитетті ұстап тұ-ратын, өмірлік күшті сақтап тұратын дәрі-дәрмек қызметін де, ал-дын-алу құралы қызметін де атқара алады.

Қарым-қатынастың бала тұлғасының қалыптасуында, оның «адам» тегінің өкілінен Адамға айналуында атқаратын рөлі жайлы айта отырып, әртүрлі «маугли-балаларға» қатысты классикалық мысалдарды аттап кету қиын. Дегенмен, оларға басқа көзқараспен қарайық. Иә, жануарлар арасында (сондай-ақ, жертөлелерде, шатыр астында, сандықтарда) өскен балалардың мысалдары қоғамнан тыс, символдық квазиақиқаттан тыс, бала адамға айналмақ түгілі, тірі де қалмайды. Иә, барлық «маугли-балалардың» ақыл-ойы кем деген белгілі бір деңгейде расталған қызықты болжам бар. Интеллектуалды қабілеттердің төмен болуы инстинктер мен архаизмдік адаптивті механизмдердің оянуына мүмкіндік береді, бұл балалардың табиғи ортада тірі қалуына мүмкіндік береді. Психикалық тұрғыда толық жетілген бала мұндай жағдайда өмір сүре алмайды. Оның инстинктері жаңа адаптивті күштерге, балаға адамдардың символдық Әлемінің байлығын өз бойына сіңіруге мүмкіндік беретін күштерді қуаттандыратын инстинктері мәңгілікке ұйқыға кеткен.

ДЕТИ-МАУГЛИ
DataLife Engine
DLE-NEWS.RU

Төртінші қызметі. ***Қарым-қатынас адам өмірінің кез-келген кезеңінде психотерапиялық, қолдаушы рөл атқарады.***

Толық немесе жартылай әлеуметтік және сезімдік жағынан оқшаулану жағдайында болған адамдардың психикалық ерекшелік-терін бақылауға арналған көптеген зерттеулердің нәтижесі мынаны көрсетті: әдетте осындай жағдайда қабылдау, ойлау, есте сақтау, эмоционалды-еріктік сфералардың және т.б. бірқатар бұзылулары көрінеді. Осыған байланысты белгілі эксперименттердің бірі американың зерттеушісі Геронның басшылығымен жүргізілген (1956 ж). Зерттеушілер тобына төлемақы беріліп, оңашаланған ка-мерада неғұрлым ұзақ уақыт өткізу ұсынылған. Арнайы құрылғылардың көмегімен (көзілдірік, сенсорлық изолятор және т.б.) қоршаған дүниемен қарым-қатынас жасау минимумға жеткізілген. Адамдармен қарым-қатынас жасау мүмкіндігі болмаған. Зерттеушілердің көбі бұл экспериментті алғашқыда оңай ақша табу мен де-малу тәсілі деп сенген. Алайда, тек кейбіреулері ғана мұндай жағ-дайда 2-3 күнге дейін өмір сүруге шыдаған. Анағұрлым мықтылары 6 тәулікке шыдап, мұндай жетістікті үлкен батырлық деп есепте-ген. Өйткені зерттелушілердің 80%-нан артығы ойлаудың бұзылуы мен галлюцинацияның құрбаны болып, «рухтың денеден бөлінуі» мен сандырақ сезімін басынан өткерген, көпшілігі қарапайым арифметикалық және логикалық есептерді шеше алмаған және т.с.

Келесі, ***бесінші қызметі «жеке адамішілік қызметі».*** Бұл жағдайда адамның өз-өзімен қарым-қатынас жасауын (ішкі немесе сыртқы сөйлеу арқылы – диалог типінде) адамның ойлауының әдісі түрінде қарастыруға болады. Осыған байланысты Л.С.Выготский былай деген: «...адам өзімен-өзі болғанда да қарым-қатынас қызметін сақтайды».